

DRUHÁ KAPITOLA

SÚKROMNOPRÁVNA ZODPOVEDNOSŤ ZDRAVOTNÍCKYCH PRACOVNÍKOV A ZDRAVOTNÍCKYCH ZARIADENÍ

Pod súkromnoprávnou zodpovednosťou za ujmu, t. j. za škodu, resp. nemajetkovú, imateriálnu ujmu spôsobenú pacientovi pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti a výkone rôznych vyšetrovacích, diagnostických, terapeutických, prípadne aj preventívnych medicínskych úkonov si treba predstaviť jednak občianskoprávnu zodpovednosť zdravotníckych zariadení a zdravotníckych pracovníkov, ako aj pracovnoprávnu zodpovednosť zdravotníckeho pracovníka, ktorý ako zamestnanec zdravotníckeho zariadenia spôsobí pacientovi pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti škodu. Pri občianskoprávnej zodpovednosti zdravotníckych zariadení a zdravotníckych pracovníkov treba v prvom rade pamätať na všeobecnú subjektívnu občianskoprávnu zodpovednosť za škodu spôsobenú pacientovi zavineným protiprávnym konaním, ako aj na jednotlivé skutkové podstaty objektívnej občianskoprávnej zodpovednosti za škodu, resp. nemajetkovú ujmu spôsobenú pri výkone medicínskych úkonov. Zo skutkových podstatí objektívnej občianskoprávnej zodpovednosti treba spomenúť predovšetkým absolútnu objektívnu občianskoprávnu zodpovednosť za škodu spôsobenú pacientovi okolnosťami, ktoré majú pôvod v povahe použitého prístroja, inštrumentu, medikamentu, prípadnej inej veci, ktoré sa pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti použili, taktiež objektívnu občianskoprávnu zodpovednosť za nemajetkovú ujmu spôsobenú pacientovi neoprávneným zásahom do jeho osobnostných práv, ako aj objektívnu zodpovednosť za škodu spôsobenú na vnesených alebo odložených veciach. Z jednotlivých skutkových podstatí pracovnoprávnej zodpovednosti zamestnanca má relevantný význam najmä všeobecná pracovnoprávna zodpovednosť zdravotníckeho pracovníka, ktorý ako zamestnanec pri výkone svojho zdravotníckeho povolania spôsobil pacientovi škodu.

1. Občianskoprávna zodpovednosť zdravotníckych zariadení a zdravotníckych pracovníkov

Občianskoprávna zodpovednosť poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, t. j. zdravotníckych zariadení, resp. zdravotníckych pracovníkov je jedným z druhov súkromnoprávnej zodpovednosti. Pri pohľade na právnu zodpovednosť v medicíne, resp. v zdravotníctve z pohľadu občianskeho práva nachádzame niekoľko skutkových podstát, ktoré Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb. v znení neskorších právnych predpisov (ďalej už len „Občiansky zákonník“) upravuje. Keďže sa však pohybujeme v rovine právnej zodpovednosti v medicíne a zdravotníctve, bude potrebné pamätať na jednotlivé špecifiká, ktoré súvisia s poskytovaním zdravotnej starostlivosti, realizovaním výkonu zdravotníckeho povolania a s výkonom rôznych vyšetrovacích, diagnostických, terapeutických, prípadne aj preventívnych medicínskych úkonov. Občiansky zákonník je všeobecným súkromnoprávnym kódexom, na ktorého základe možno uplatniť nároky na náhradu ujmy spôsobenej pacientovi pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti a výkone akýchkoľvek medicínskych úkonov. V prípade vzniku ujmy pacientovi, t. j. škody, resp. nemajetkovej, imateriálnej ujmy z pohľadu občianskeho práva prichádza v prevažnej väčšine prípadov do úvahy ako zodpovednostný subjekt skôr zdravotnícke zariadenie (právnická osoba) ako zdravotnícky pracovník (fyzická osoba). Primárny občianskoprávny zodpovednostný vzťah vzniká medzi poškodeným pacientom, resp. pozostalým poškodeného pacienta a zdravotníckym zariadením, t. j. zamestnávateľom zdravotníckeho pracovníka, ktorý ako zamestnanec ujmu pacientovi spôsobil. V prípade vzniku škody (resp. nemajetkovej ujmy) a následnej náhrady škody (resp. nemajetkovej ujmy) príslušnému poškodenému subjektu, t. j. poškodenému pacientovi, prípadne pozostalým poškodeného pacienta, si môže dané zdravotnícke zariadenie u svojho zamestnanca – zdravotníckeho pracovníka uplatniť náhradu škody, a to regresom v zmysle platných pracovnoprávných predpisov. Z pohľadu občianskeho práva je konkrétny zdravotnícky pracovník občianskoprávne zodpovedný len za toho predpokladu, že danú zdravotnú starostlivosť poskytuje privátne, samostatne, napríklad ako súkromný lekár, tzn. vykonáva svoje zdravotnícke povolanie ako fyzická osoba vo vlastnej súkromnej ambulancii.

V prípade občianskoprávnej zodpovednosti je zavinenie obligatónym predpokladom vzniku všeobecnej subjektívnej občianskoprávnej zodpovednosti

za škodu spôsobenú zavineným protiprávnym konaním pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti a výkone rôznych vyšetrovacích, diagnostických, terapeutických, prípadne i preventívnych medicínskych úkonov. Zákonná občianskoprávna úprava všeobecnej občianskoprávnej zodpovednosti zdravotníckych zariadení a zdravotníckych pracovníkov vychádza z prezumpcie zavinenia, tzn. zavinenie sa prezumuje a je na samotnom zdravotníckom zariadení, resp. na súkromnom zdravotníckom pracovníkovi, aby preukázal, že spôsobenú škodu poškodenému pacientovi nespôsobil, resp., že ju nezavinil. Pre naplnenie predpokladov vzniku všeobecnej občianskoprávnej zodpovednosti za škodu pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti a výkone medicínskych úkonov nie je rozhodujúce, či škoda bola pacientovi spôsobená dolóznym alebo kulpóznym konaním. Rozlíšenie zavinenia na dolózne alebo kulpózne má relevantný význam len z hľadiska rozsahu náhrady škody vzniknutej pacientovi zo strany zdravotníckeho zariadenia, resp. zo strany privátneho zdravotníckeho pracovníka.

Pri objektívnej občianskoprávnej zodpovednosti, pri ktorej sa zavinenie neskúma, zodpovedá za škodu, resp. imateriálnu, nemajetkovú ujmu, ktorá pacientovi vznikla, zdravotnícke zariadenie, s poskytovaním zdravotníckych služieb (vyšetrovacích, diagnostických, liečebných a preventívnych medicínskych úkonov) ktorého bol vznik škody, resp. nemajetkovej, imateriálnej ujmy spojený, alebo tiež privátny zdravotnícky pracovník, s poskytovaním zdravotníckych služieb ktorého bol vznik škody, resp. nemajetkovej, imateriálnej ujmy spojený. V prípade objektívnej občianskoprávnej zodpovednosti sa splnenie požiadavky preukázania zavinenia nevyžaduje a zodpovedný subjekt zodpovedá aj v tých prípadoch, keď svojim protiprávnym konaním, resp. opomenutím konania samotnú škodu, resp. nemajetkovú, imateriálnu ujmu nezavinil. Dôležité je, že škodlivý následok v podobe ujmy na strane pacienta je prítomný, a to bez ohľadu na absenciu zavinenia ako subjektívneho predpokladu vzniku právnej zodpovednosti. Medzi skutkové podstaty objektívnej občianskoprávnej zodpovednosti za škodu, resp. nemajetkovú ujmu v zdravotníctve zaraďujeme objektívnu občianskoprávnu zodpovednosť za imateriálnu, nemajetkovú ujmu spôsobenú neoprávneným zásahom do práva na ochranu osobnosti pacienta, absolútnu objektívnu občianskoprávnu zodpovednosť za škodu spôsobenú okolnosťami, ktoré majú pôvod v povahe použitého prístroja alebo inej veci použitej pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti, a, samozrejme, tiež objektívnu občianskoprávnu zodpovednosť za škodu spôsobenú na vnesených alebo odložených

veciach, pričom posledne zmienená skutková podstata súvisí s poskytovaním zdravotnej starostlivosti len okrajovo.

Za škodu, resp. nemajetkovú ujmu spôsobenú poškodenému pacientovi pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti a výkone akýchkoľvek vyšetrovacích, diagnostických, liečebných, ako aj preventívnych medicínskych úkonov zodpovedajú poskytovatelia zdravotnej starostlivosti. Z dikcie ustanovenia § 4 zákona č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve v znení neskorších predpisov vyplýva, že poskytovateľom zdravotnej starostlivosti je fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá poskytuje zdravotnú starostlivosť na základe povolenia na prevádzkovanie zdravotníckeho zariadenia alebo povolenia na poskytovanie lekárenskej starostlivosti v zmysle zákona č. 362/2011 Z. z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov alebo na základe živnostenského oprávnenia v zmysle zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov; alebo fyzická osoba, ktorá poskytuje zdravotnú starostlivosť na základe licencie na výkon samostatnej zdravotníckej praxe, ako aj fyzická osoba – podnikateľ alebo právnická osoba, ktorá poskytuje zdravotnú starostlivosť na základe povolenia na prevádzkovanie prírodných liečebných kúpeľov alebo povolenia na prevádzkovanie kúpeľnej liečebne podľa zákona č. 538/2005 Z. z. o prírodných liečebných vodách, prírodných liečebných kúpeľoch, kúpeľných miestach a prírodných minerálnych vodách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších právnych predpisov.

1.1 Všeobecná subjektívna občianskoprávna zodpovednosť za škodu spôsobenú zavineným protiprávnym konaním pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti a výkone medicínskych úkonov

Konštrukcia všeobecnej subjektívnej občianskoprávnej zodpovednosti za škodu v zdravotníctve v priamej súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti je založená na subjektívnom zodpovednostnom princípe, pričom zavinenie sa prezumuje. Pri všeobecnej subjektívnej občianskoprávnej zodpovednosti zdravotníckeho zariadenia, prípadne samostatne pôsobiaceho zdravotníckeho pracovníka, dôkazné bremeno spočíva na škodcovi, aby preukázal, že škodu nezavinil. Všeobecná subjektívna občianskoprávna zodpovednosť teda

predpokladá zavinené protiprávne konanie, či už dolózne alebo kulpózne. Z dikcie ustanovenia § 420 ods. 1 Občianskeho zákonníka vyplýva, že každý zodpovedá za škodu, ktorú spôsobil porušením právnej povinnosti. Pre okruh zodpovednostných vzťahov priamo vznikajúcich v súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a výkonom rôznych medicínskych úkonov má náležitý význam práve samotné ustanovenie § 420 Občianskeho zákonníka. V prípade, že vznikne pacientovi škoda pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti zavineným protiprávnym konaním zdravotníckeho pracovníka, možno voči zdravotníckemu zariadeniu, resp. voči privátnemu zdravotníckemu pracovníkovi vyvodiť občianskoprávnu zodpovednosť za škodu, pričom možno vo všeobecnosti použiť práve spomínané ustanovenie § 420 Občianskeho zákonníka. Pre vyvodenie občianskoprávnej zodpovednosti za škodu vzniknutú pacientovi pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti a výkone vyšetrovacích, diagnostických a terapeutických medicínskych úkonov má fundamentálny význam najmä ustanovenie § 420 ods. 2 Občianskeho zákonníka, podľa ktorého je modifikovaná občianskoprávna zodpovednosť zdravotníckeho pracovníka – zamestnanca voči pacientovi, pričom zodpovednosť za vzniknutú škodu nesie zamestnávateľ (zdravotnícke zariadenie), a nie zdravotnícky pracovník, ktorý škodu pacientovi svojím *contra legem* konaním spôsobil. Zdravotnícky pracovník však nesie zodpovednosť v zmysle pracovnoprávných predpisov, tzn. jeho zodpovednosť podľa pracovnoprávných predpisov nie je dotknutá. Uvedené ustanovenie § 420 ods. 2 Občianskeho zákonníka, ktoré vylučuje zdravotníckeho pracovníka, t. j. zamestnanca zdravotníckeho zariadenia ako osobu zodpovednú poškodenému pacientovi, samozrejme, nevylučuje individuálnu trestnú zodpovednosť konkrétneho zdravotníckeho pracovníka za konkrétny spáchaný trestný čin. Pri subjektívnej občianskoprávnej zodpovednosti za škodu spôsobenú v priamej súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti zodpovedá poškodenému pacientovi za škodu príslušné zdravotnícke zariadenie, ktorého zdravotnícky pracovník škodu svojím konaním zavinil, prípadne samostatne pôsobiaci zdravotnícky pracovník (napr. privátny lekár), ktorý svojím zavineným protiprávnym konaním škodu pacientovi spôsobil. Poškodený subjekt, t. j. pacient si uplatňuje nárok na náhradu škody voči konkrétnemu zdravotníckemu zariadeniu (voči prevádzkovateľovi zdravotníckeho zariadenia), v ktorom je zodpovedný zdravotnícky pracovník zamestnaný, a nie priamo voči tomu zdravotníckemu pracovníkovi (zamestnancovi zdravotníckeho zariadenia), ktorý nepostupoval pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti spôsobom *de lege artis medicinae*, teda

správne. Primárny občianskoprávny zodpovednostný vzťah vzniká medzi poškodeným pacientom a zdravotníckym zariadením, ktoré zamestnáva zdravotníckeho pracovníka ako svojho zamestnanca.

Poškodený pacient, žalobca, navrhovateľ, žalujúca strana, teda osoba, ktorá podáva žalobu na náhradu škody musí preukázať porušenie právnej povinnosti, resp., že zdravotnícky pracovník porušil svoju povinnosť poskytovať zdravotnú starostlivosť v zmysle princípu *de lege artis medicinae*, ďalej musí žalobca preukázať existenciu škodlivého následku na strane poškodeného pacienta, a samozrejme, existenciu kauzálneho nexu medzi protiprávnym konaním a vzniknutým škodlivým následkom na strane poškodeného pacienta. Je však potrebné zdôrazniť, že samotné dôkazné bremeno ohľadom zavinenia nesopčíva na žalobcovi, ale na škodcovi, t. j. na subjekte zodpovednosti, ktorý škodu pacientovi spôsobil. Škodca, ten, kto škodu spôsobil, musí preukázať, že škodu, ktorá pacientovi vznikla, nezavinil. Poškodený pacient, resp. žalobca nemusí nikdy dokazovať, že žalovaný subjekt zodpovednosti škodu zavinil. Odporca, t. j. subjekt zodpovednosti, tzn. buď zdravotnícke zariadenie, alebo zdravotnícky pracovník, resp. inými slovami povedané, samotný poskytovateľ zdravotnej starostlivosti je ten subjekt, ktorý nesie dôkazné bremeno ohľadom zavinenia, pričom žalovaný je ten, ktorý sa snaží dokázať, že škodu nezavinil, ergo vyviníť sa tým spôsobom, že preukáže, že škodu nezavinil.

Ako už bolo spomenuté, z pohľadu občianskoprávnej zodpovednosti zodpovednosť primárne postihuje príslušné zdravotnícke zariadenie, v ktorom sa príslušná zdravotná starostlivosť poskytuje, resp. inými slovami povedané, to zdravotnícke zariadenie, v ktorom sa konkrétne vyšetrovacie, diagnostické, terapeutické alebo dokonca i preventívne medicínske úkony realizujú. Z dikcie ustanovenia § 420 ods. 2 Občianskeho zákonníka vyplýva, že škoda je spôsobená právnickou osobou, t. j. zdravotníckym zariadením alebo fyzickou osobou, t. j. privátnym zdravotníckym pracovníkom (napr. súkromným lekárom), keď bola spôsobená pri ich činnosti tými, ktorých na túto činnosť, t. j. na poskytovanie zdravotnej starostlivosti a na výkon zdravotníckeho povolania použili. Použitou osobou treba rozumieť zamestnanca (zdravotníckeho pracovníka) zdravotníckeho zariadenia. Použitou osobou je ergo ten zdravotnícky pracovník, ktorý je zamestnancom daného zdravotníckeho zariadenia, v ktorom vznikla pacientovi škoda, resp. v ktorom nebola pacientovi zdravotná starostlivosť poskytnutá odborne správne, t. j. nie v zmysle princípu *de lege artis medicinae*, ale

práve, naopak, *non de lege artis medicinae*. Opierajúc sa o ustanovenie § 420 ods. 2 Občianskeho zákonníka, možno konštatovať, že podľa noriem občianskeho práva použitá osoba, t. j. zdravotnícky pracovník ako zamestnanec zdravotníckeho zariadenia nikdy poškodenému pacientovi priamo nezodpovedá. Poškodený pacient sa totiž musí so svojím nárokom na náhradu škody obrátiť na toho, kto konkrétnu fyzickú osobu, t. j. zamestnanca (zdravotníckeho pracovníka) pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti a pri výkone zdravotníckeho povolania použil, tzn. na konkrétne zdravotnícke zariadenie, t. j. na zamestnávateľa, ktorý zdravotníckeho pracovníka zamestnáva. Poškodenému pacientovi teda za vzniknutú škodu nezodpovedá konkrétny zdravotnícky pracovník, ktorý pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti pochybil, ale prevádzkovateľ zdravotníckeho zariadenia. V takýchto prípadoch je nutné si náhradu škody uplatniť voči konkrétnemu zdravotníckemu zariadeniu, a to aj v tom prípade, keď škodu pacientovi spôsobil daný zdravotnícky pracovník, ktorý ako zamestnanec pri výkone svojho zdravotníckeho povolania pochybil, resp. nepostupoval pri diagnostike a terapii v súlade so súčasnými poznatkami medicíny a ostatných biomedicínskych vied, resp. podľa pravidiel lekárskej vedy a uznávaných medicínskych postupov, pri rešpektovaní individuality každého pacienta.

Iná situácia by nastala, keby zdravotnícky pracovník poskytoval zdravotnú starostlivosť ako fyzická osoba vo svojej privatej ambulancii. Konkrétny zdravotnícky pracovník by poškodenému pacientovi za škodu priamo zodpovedal v zmysle noriem občianskeho práva len v tom prípade, ak by tento zdravotnícky pracovník sám prevádzkoval zdravotnícke zariadenie napríklad ako privatej zdravotnícky pracovník (súkromný lekár) vo svojej privatej ambulancii.

V prípade, že konanie použitého zamestnanca zdravotníckeho zariadenia, ktorý škodu pacientovi spôsobil, nemožno považovať za činnosť zdravotníckeho zariadenia, ide o vybočenie z tejto činnosti, tzn. o exces, v takomto prípade je daná priama občianskoprávna zodpovednosť takéhoto zdravotníckeho pracovníka.

Z dikcie ustanovenia § 420 Občianskeho zákonníka vyplýva, že v prípade občianskoprávnej zodpovednosti za škodu spôsobenú pacientovi v priamej súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti môžeme za subjekty zodpovednosti považovať tak právnické osoby, t. j. zdravotnícke zariadenia, predovšetkým najmä zariadenia ústavnej zdravotnej starostlivosti (všeobecné nemocnice, špecializované nemocnice a pod.), ako aj fyzické osoby, t. j. privatej

zdravotníckych pracovníkov, ktorí poskytujú zdravotnú starostlivosť vo svojich súkromných ambulanciách. Z uvedeného ergo jasne vyplýva, že občianskoprávnu zodpovednosť za škodu spôsobenú pacientovi nesie zdravotnícky pracovník len v tom prípade, ak poskytuje zdravotnú starostlivosť napríklad vo svojej privatej ambulancii.

Subjekt zodpovednosti, tzn. že buď zdravotnícke zariadenie, alebo zdravotnícky pracovník ma možnosť zbaviť sa zodpovednosti, vyviníť sa, exkulpovať. Z dikcie ustanovenia § 420 ods. 3 Občianskeho zákonníka vyplýva, že zodpovednosti sa zbaví ten, kto preukáže, že škodu nezavinil. Ak zdravotnícky pracovník ako zamestnanec zdravotníckeho zariadenia spôsobil škodu pacientovi v rámci plnenia pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s plnením pracovných úloh zavinene, nezaví sa zdravotnícka organizácia, t. j. zdravotnícke zariadenie (zamestnávateľ zdravotníckeho pracovníka – zamestnanca) občianskoprávnej zodpovednosti s poukázaním na ustanovenie § 420 ods. 3 Občianskeho zákonníka. Ak jeden zo zdravotníckych pracovníkov, ktorí tvoria pracovný kolektív zdravotníckej organizácie (zdravotníckeho zariadenia) a plnia jej pracovné úlohy, porušil pracovnú povinnosť zavinene, nemôže byť podaný úspešne dôkaz o tom, že zdravotnícka organizácia (zdravotnícke zariadenie) vynaložila všetko úsilie, ktoré možno od nej požadovať, aby zabránila porušeniu právnej povinnosti a tak i škode na strane pacienta. Totiž práva poškodeného pacienta nemôžu byť dotknuté tým, že mu za škodu nezodpovedá zdravotnícky pracovník, ktorý túto škodu zavinene spôsobil, ale zdravotnícka organizácia (zdravotnícke zariadenie, t. j. zamestnávateľ zdravotníckeho pracovníka).²² Možno teda konštatovať, že v prípade, ak zdravotnícky pracovník spôsobil škodu pacientovi pri plnení pracovných úloh, t. j. pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti (alebo v súvislosti s plnením pracovných úloh), resp. pri výkone svojho zdravotníckeho povolania, a teda porušil právnu povinnosť zavinene, pričíta sa zavinenie tej právnickej osobe alebo fyzickej osobe, ktorá namiesto priameho škodcu (zdravotníckeho pracovníka, ktorý konal *non de lege artis medicinae*) zodpovedá za škodu vzniknutú pacientovi.²³

Summa summarum možno skonštatovať, že škoda je spôsobená právnickou osobou (zdravotníckym zariadením, napr. nemocnicou), keď bola spôsobená

²² K tomu pozri stanovisko občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu ČSR z 18. januára 1970, sp. zn. Cpj 87/70 (R 55/1971).

²³ V rámci komparácie pozri rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR – judikát č. R 49/2007.

pri jej činnosti tými, ktorých na túto činnosť daná právnická osoba použila. Tieto osoby samy za škodu takto spôsobenú podľa Občianskeho zákonníka nezodpovedajú, pričom ich zodpovednosť podľa pracovnoprávnych predpisov nie je tým dotknutá. Ak sa zdravotná starostlivosť poskytuje v nemocničných zdravotníckych zariadeniach, zodpovednosť za škodu, ktorá pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti pacientovi vznikne, nesie príslušné zdravotnícke zariadenie (zamestnávateľ zdravotníckeho pracovníka), ktoré použije pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti a výkone medicínskych úkonov svojho zamestnanca (zdravotníckeho pracovníka), ktorý svojím zavineným protiprávnym konaním škodu pacientovi spôsobil. Možno ergo skonštatovať, že samotné zdravotnícke zariadenie, t. j. zamestnávateľ zodpovedá za škodu spôsobenú poškodenému pacientovi, ak tento zamestnávateľ použil pri výkone svojej činnosti (pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti) svojich zamestnancov – svojich zdravotníckych pracovníkov.

Obligatórnymi predpokladmi vzniku všeobecnej subjektívnej občianskoprávnej zodpovednosti za škodu spôsobenú pacientovi pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti sú porušenie profesijnej a právnej povinnosti (protiprávny úkon) zdravotníckeho pracovníka, t. j. konanie, ktoré je v rozpore s objektívnym právom (s právnym poriadkom), ďalej existencia škodlivého následku v podobe vzniknutej škody, *nexus causalis* medzi protiprávnym konaním zodpovedného subjektu a škodlivým následkom, a, samozrejme, prezumované zavinenie. Prvé tri spomenuté predpoklady (porušenie právnej povinnosti poskytovať zdravotnú starostlivosť spôsobom *de lege artis medicinae*, existencia škody a kauzálny nexus) majú objektívnu povahu, *a contrario*, zavinenie má povahu subjektívnu. Pri prvých troch predpokladoch objektívnej povahy leží dôkazné bremeno na poškodenom pacientovi. Zavinenie je subjektívneho charakteru a jeho existencia vo forme ľahkej nedbanlivosti, nevedomej nedbanlivosti (*culpa negligentia, culpa levis*) sa prezumuje, predpokladá. Prezumpcia zavinenia znamená, že poškodený pacient je povinný preukázať existenciu protiprávneho konania (protiprávneho úkonu), vzniku škodlivého následku (škody) a kauzálneho nexu medzi protiprávnym úkonom a škodlivým následkom, nie je však povinný preukazovať zavinenie na strane škodcu, na strane zodpovedného subjektu.

Škodca ako subjekt zodpovednosti musí preukázať, že vzniknutú škodu nezavinil (musí sa vyvinieť, čiže exkulovať), a to ani z tzv. ľahkej, nevedomej nedbanlivosti. Nestačí ak škodca preukáže, že urobil všetko podľa svojich subjektívnych schopností a znalostí. Kritérium tohto hodnotenia musí byť objek-

tívne, ergo rozhodujúca musí byť miera úsilia, ktorú je možné požadovať od toho-ktorého zdravotníckeho pracovníka. Toto meradlo pritom musí byť aplikované konkrétne, ergo s prihliadnutím na určitú situáciu, a, samozrejme, diferencovane. Ak by bolo v konaní znaleckým posudkom preukázané, že príčinou poškodenia zdravia pacienta bol lekársky zákrok, medicínsky úkon (obstrek krčnej chrbtice), ktorý bol zdravotníckym pracovníkom vykonaný technicky nesprávne, spôsobom *non de lege artis medicinae*, potom aj v situácii, keď aplikované anestetikum (mezokaín) vyvolalo u poškodeného pacienta alergickú reakciu (idiosynkráziu) a následnú chemickú myelitídu (zápal miechy), nemožno vyvodiť, že škoda na zdraví bola pacientovi spôsobená okolnosťami, ktoré majú pôvod v povahe použitého medikamentu, ale občianskoprávnou zodpovednosť žalovaného za chybný medicínsky úkon, za nesprávny, neodborný lekársky zákrok je potrebné posudzovať podľa ustanovenia § 420 Občianskeho zákonníka, pretože práve chybný spôsob vykonania tohto medicínskeho úkonu zdravotníckym pracovníkom bol vyvolávajúčim činiteľom poškodenia zdravia pacienta.²⁴

Pre vznik všeobecnej subjektívnej občianskoprávnej zodpovednosti za škodu vzniknutú pacientovi v priamej súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a výkonom medicínskych úkonov podľa ustanovenia § 420 Občianskeho zákonníka (eventuálne pre vznik absolútnej objektívnej občianskoprávnej zodpovednosti za škodu spôsobenú okolnosťami, ktoré majú pôvod v povahe použitého prístroja, nástroja, inštrumentu, lieku, medikamentu alebo inej veci, ktoré sa pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti použili podľa ustanovenia § 421a Občianskeho zákonníka) musia byť kumulatívne splnené predpoklady vzniku občianskoprávnej zodpovednosti za škodu, ktorými sú porušenie profesijnej a právnej povinnosti (resp. okolnosť majúca pôvod v povahe prístroja, nástroja, lieku alebo inej veci, ktoré boli použité), existencia škodlivého následku, resp. vznik škody na strane poškodeného pacienta a existencia kauzálneho nexu medzi porušením profesijnej a právnej povinnosti, resp. právne relevantnou škodnou udalosťou a vzniknutou škodou. V rámci komparácie je vhodné poukázať na rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR, ktorý vo svojom uznesení konštatoval, že rozhodnutie odvolacieho súdu zhodne so súdom prvého stupňa vychádza zo skutkového záveru, že v občianskom súdnom konaní nebol preukázaný vznik škody, keď k objektívnemu zhoršeniu stavu oka pacienta po vykonaných operáciách nedošlo, a pri lekárskom zákroku, resp. operačnom medicínskom

²⁴ Podrobnejšie pozri rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 31. augusta 2004, sp. zn. 25 Cdo 2542/2003.

úkone a následnom ošetrení nebola porušená profesijná a právna povinnosť zdravotníckeho pracovníka podľa ustanovenia § 420 Občianskeho zákonníka (a ani nedošlo k poruche použitých prístrojov, nástrojov, inštrumentov, medikamentov alebo k inej okolnosti, zakladajúcej zodpovednosť podľa ustanovenia § 421a Občianskeho zákonníka).²⁵

Aj z pohľadu občianskoprávnej zodpovednosti za škodu spôsobenú pacientovi treba pod protiprávnym úkonom, resp. pod protiprávnym konaním rozumieť porušenie profesijnej a právnej povinnosti zdravotníckeho pracovníka. Pod týmito slovami si treba predstaviť porušenie povinnosti poskytovať zdravotnú starostlivosť v zmysle princípu *de lege artis medicinae*, prípadne taktiež porušenie povinnosti ošetrojúceho zdravotníckeho pracovníka poskytovať pacientovi zdravotnú starostlivosť na základe predošlého informovaného súhlasu pacienta, ktorému má predchádzať poučenie zo strany ošetrojúceho zdravotníckeho pracovníka. Druhým obligatórnym predpokladom vzniku občianskoprávnej zodpovednosti za škodu spôsobenú pacientovi pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti je, samozrejme, existencia samotnej škody na strane poškodeného pacienta. Keďže sa pohybujeme v dimenziách právnej zodpovednosti v medicíne a zdravotníctve, pôjde prioritne o škodu na zdraví pacienta. Z dôvodu ustanovenia § 444 Občianskeho zákonníka vyplýva, že sa jednorazovo odškodňujú bolesti a sťaženie spoločenského uplatnenia poškodeného. Spôsob a rozsah náhrady za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia upravuje zákon č. 437/2004 Z. z. o náhrade za bolesť a o náhrade za sťaženie spoločenského uplatnenia v znení neskorších právnych predpisov, ktorý upravuje podmienky priznania a poskytovania náhrady za bolesť a náhrady za sťaženie spoločenského uplatnenia, ďalej vydávanie lekárskeho posudku o bolestnom a sťažení spoločenského uplatnenia, a, samozrejme, samotné zásady na hodnotenie bolesti a zásady na hodnotenie sťaženia spoločenského uplatnenia. Tretím predpokladom vzniku občianskoprávnej zodpovednosti za vzniknutú škodu je existencia príčinnej súvislosti medzi protiprávnym konaním a vzniknutým škodlivým následkom. *Nexus causalis* je bezpodmienečný predpoklad vzniku občianskoprávnej zodpovednosti nehladiac na to, či ide o subjektívnu občianskoprávnu zodpovednosť alebo o objektívnu občianskoprávnu zodpovednosť. Štvrtým predpokladom vzniku všeobecnej subjektívnej občianskoprávnej zodpovednosti za škodu spôsobenú zavineným konaním zdravotníckeho pracovníka je zavinenie ako subjektívny

²⁵ Porovnaj uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 20. septembra 2005, sp. zn. 25 Cdo 464/2005.

predpoklad vzniku zodpovednosti. Pod pojmom zavinenie si treba predstaviť vnútorný psychický vzťah škodcu, t. j. subjektu zodpovednosti tak k vlastnému protiprávnemu konaniu, ako aj k škode, ktorá je výsledkom tohto protiprávneho konania. Zavinenie má zložku vedomostnú, intelektuálnu, rozumovú, a taktiež zložku ovládaciu, vôľovú. Podľa prítomnosti intelektuálneho, t. j. rozumového a vôľového, t. j. určovacieho prvku sa rozlišujú dve formy zavinenia, a sice dolózne a kulpózne zavinenie. Pri skúmaní zavinenia v priamej súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti pôjde v prevažnej väčšine prípadov o kulpózne zavinenia v prípade pochybenia zo strany zdravotníckych pracovníkov, pričom skôr ako sa bude zisťovať existencia zavinenia ako subjektívneho predpokladu vzniku občianskoprávnej zodpovednosti za škodu, sa pri posudzovaní zavinenia príslušného zdravotníckeho pracovníka bude posudzovať, či zdravotnícky pracovník konal alebo nekonal v zmysle princípu *de lege artis medicinae*, resp. či porušil svoju profesijnú a právnu povinnosť zdravotníckeho pracovníka, či škodlivý následok na strane pacienta skutočne nastal a či medzi týmito dvoma predpokladmi vzniku právnej zodpovednosti existuje príčinná súvislosť.

Na ilustráciu všeobecnej subjektívnej občianskoprávnej zodpovednosti za škodu spôsobenú zavineným protiprávnym konaním pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti možno uviesť prípad zo slovenského zdravotníckeho zariadenia, kedy v dôsledku nesprávne (*non de lege artis medicinae*) poskytnutej zdravotnej starostlivosti došlo k trvalému poškodeniu zdravia poškodeného pacienta. Poskytovateľ zdravotnej starostlivosti *non de lege artis medicinae* poskytnutou zdravotnou starostlivosťou porušil svoju zákonnú povinnosť uvedenú v ustanovení § 4 ods. 3 zákona o zdravotnej starostlivosti. Išlo o pacienta, u ktorého bol dôvodom jeho hospitalizácie plánovaný operačný výkon pre incidentalón (nádor), náhodne zistený pri urologickom preventívnom vyšetrení, a to v hornej polovici pravej obličky, diagnostikovaný ako zhubný nádor bez vzdialenej metastázy. Pacient sa po náležitej predoperačnej príprave podrobil laparoskopickej nefrektómii (odstráneniu obličky) na urologickej klinike. Samotná prvotná laparoskopická operácia prebehla bez rušivých príhod. V pooperačnom období však nastali u pacienta značné komplikácie. Pretrvávali príznaky slabej peristaltiky s paralytickým ileom a nebola možná ani plnohodnotná podpora výživy prijímaním stravy. Napriek tomu bol pacient prepustený domov, s odporúčením navštíviť praktického lekára, ale bez vydania lekárskej prepúšťacej správy, ktorú mu doručil poskytovateľ zdravotnej starostlivosti až *ex post* ako poštovú zásielku. Následne bol pacient urgentne prijatý na chirurgickej

klinike pre klinické známky črevnej nepriechodnosti a bol po predoperačnej príprave reoperovaný až po uplynutí 20 dní od prvotnej urologickej operácie. Vtedy bola zistená príčina črevnej nepriechodnosti – inkarcerácia (priškrtenie kľučky) tenkého čreva v jazve po prvotnej urologickej operácii. Bola vykonaná resekcia (chirurgické odstránenie) odumretej priškrtenej časti tenkého čreva. Pooperačne došlo k následnej ďalšej komplikácii v zmysle infekcie v mieste pôvodnej operačnej rany, až k príznakom sepsy, ktorá viedla k opakovanej re-vízii brušnej dutiny, pri ktorej sa riešilo vyprázdnenie abscesovej dutiny v kýl-nom vaku jazvy po prvotnej urologickej operácii a ošetrovanie brušnej dutiny s vákuovým odsávaním v oblasti oboch jaziev. Následne bol pacient prelo-žený do zdravotnej starostlivosti kliniky anestéziológie a intenzívnej medicí-ny pre sepsu, obehovú instabilitu a dychovú nedostatočnosť a bol asi týždeň v kóme. Po prebratí sa k plnému vedomiu boli u pacienta prítomné známky neurologického deficitu, nevedel chodiť, preto bol preložený na neurologickú kliniku, kde bolo diagnostikované kombinované neuromyogénne poškodenie, quadruparéza (ochrnutie všetkých končatín), prevažne však dolných končatín. Následne bol poškodený pacient viac ako jeden mesiac hospitalizovaný na fy-ziatricko-rehabilitačnom oddelení a na oddelení pre dlhodobu chorých. Súd v rozsudku²⁶ konštatoval, že na urologickej klinike nebola zdravotná starostli-vošť poskytnutá pacientovi v zmysle princípu *de lege artis medicinae*, keď rana po ukončení operácie – laparoskopickej nefrektómii nebola riadne uzatvorená vo všetkých anatomických vrstvách (operatér neuzavrel pobrušnicovú blanu), dôsledkom čoho črevná kľučka uviazla v operačnej rane (dostala sa extraperi-toneálne hneď po primárnej operácii), čo bolo z medicínskeho hľadiska príči-nou zhoršenia zdravotného stavu pacienta (črevná nepriechodnosť a následná brušná infekcia) s nepriaznivými trvalými následkami (neurologické postihnu-tie) pacienta. Pri včasnej diagnostike a operačnom riešení tejto komplikácie na urologickej klinike, by sa s najväčšou pravdepodobnosťou nemusela rozvinúť infekčná komplikácia v rane aherniálnom vaku, abdominálna sepsa s ohroze-ním života a s následným neurologickým postihnutím pacienta. Poskytovateľ zdravotnej starostlivosti týmto postupom *non de lege artis medicinae* porušil svoju zákonnú povinnosť uvedenú v ustanovení § 4 ods. 3 zákona o zdravot-nej starostlivosti, v dôsledku čoho došlo k trvalému poškodeniu zdravia pa-cienta s neurologickým postihnutím, ergo boli splnené zákonné predpoklady

²⁶ Rozsudok Okresného súdu Bratislava II z 13. marca 2015, sp. zn. 15C/263/2012.

vzniku zodpovednosti žalovaného poskytovateľa zdravotnej starostlivosti za škodu podľa ustanovenia § 420 Občianskeho zákonníka, pričom zdravotnícke zariadenie ničím nepreukázalo, že vzniknutú škodu nezavinilo. Z uvedeného možno konštatovať, že predpokladom vzniku všeobecnej subjektívnej občianskoprávnej zodpovednosti za škodu podľa ustanovenia § 420 Občianskeho zákonníka je porušenie právnej povinnosti, t. j. konanie, ktoré je v rozpore s objektívnym právom (právnym poriadkom), t. j. porušenie princípu *de lege artis medicinae* zo strany zdravotníckeho personálu urologickej kliniky pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti, ďalej vznik škody – ujmy na zdraví na strane pacienta, ktorý sa podrobil predmetnej operácii – laparoskopickej nefrektómii, príčinná súvislosť medzi protiprávnym konaním škodcu a vznikom škody, a prezumované zavinenie. Porušením právnej povinnosti je mienený objektívne vzniknutý rozpor medzi tým, ako poskytovateľ zdravotnej starostlivosti skutočne konal, prípadne opomenul konať, a tým ako konať mal, aby splnil svoje zákonné povinnosti vyplývajúce z ustanovenia § 4 ods. 3 zákona o zdravotnej starostlivosti. Pokiaľ sú tieto spomínané predpoklady vzniku všeobecnej subjektívnej občianskoprávnej zodpovednosti za škodu preukázané, zavinenie sa prezumuje. Zdravotnícke zariadenie v tejto situácii musí preukázať, že vzniknutú škodu nezavinilo (vyvinenie alebo exkulpácia), a to ani z tzv. nevedomej, ľahkej nedbanlivosti – *culpa levis*, *culpa negligentia*, nestačí totiž preukázať, že urobilo všetko podľa svojich subjektívnych schopností a vedomostí.

1.2 Občianskoprávna zodpovednosť za porušenie preventívnej povinnosti

Občiansky zákonník ako všeobecný súkromnoprávny kódex upravuje všeobecnú, resp. generálnu preventívnu povinnosť. Z dikcie ustanovenia § 415 Občianskeho zákonníka vyplýva, že každý je povinný počínať si tak, aby nedochádzalo ku škodám na zdraví, na majetku, na prírode a životnom prostredí. Konať v rozpore so všeobecnou preventívnou povinnosťou znamená konať protiprávne, resp. v rozpore s príslušnými ustanoveniami Občianskeho zákonníka, t. j. *contra legem*. Zmienené zákonné ustanovenie sa vzťahuje na všetkých účastníkov občianskoprávnych vzťahov, bez ohľadu na to, či ide o fyzické osoby alebo právnické osoby. Povinnosť vyplývajúca zo spomenutého zákonného ustanovenia je povinnosťou právnou. Akékoľvek konanie zo strany zdravotníckeho